

ZPRAVODAJ 1999/1

Regionální výstavy s židovskou tematikou – Mikulov

V čísle [3/1998](#) Zpravodaje jsme čtenářům představili synagogu v Rychnově n. Kněžnou a expozici, která zde byla instalována ve spolupráci s Židovským muzeem v Praze. Naší dnešní zastávkou v putování po regionálních muzeích bude město Mikulov. Mikulov, ležící na jižní Moravě přibližně 210 km



jihovýchodně od Prahy, je městskou památkovou rezervací. Židovské osídlení ve městě je doloženo od 2. pol. 14. století. Židovská obec v Mikulově vznikla v 15. století a do poloviny 19. století představovala druhou nejpočetnější židovskou obcí v českých zemích po Praze. V roce 1848 žilo v Mikulově 3 670 Židů.

Od 16. do 2. pol. 19. století byl Mikulov sídlem moravských zemských rabínů. Ze známých osobností zde působili např. rabi Löw a David Abraham Oppenheim, kteří jsou pohřbeni na Starém židovském hřbitově v Praze, nebo

Lipman ben Natan ha-Lévi Heller, zvaný Jom Tov, pozdější zemský rabín v Čechách.

Částečné zrovnoprávnění Židů v rakouských zemích v roce 1848 vedlo mimo jiné k migraci židovského obyvatelstva. Nová situace se projevila i v Mikulově, odkud se Židé začali stěhovat do jiných měst a židovská populace tohoto města se zmenšila. V roce 1937 ve městě žilo již jenom 437 Židů. Po druhé světové válce byla židovská obec obnovena pouze na krátkou dobu.



Navzdory pronásledování Židů za druhé světové války se v Mikulově zachoval rozsáhlý soubor židovských památek. Ve městě zůstala část židovské čtvrti, Stará (Horní) synagoga a rozsáhlý židovský hřbitov.

V roce 1936, tedy krátce před druhou světovou válkou, bylo v Mikulově otevřeno Židovské muzeum pro Moravu a Slezsko. V květnu 1938 bylo muzeum kvůli neklidné politické situaci přemístěno do Brna a později se stalo součástí válečného Židovského ústředního muzea v Praze. Jeden z ředitelů předválečného mikulovského muzea, prof. Dr. Alfred Engel (1881-1944), se podílel na koncepci válečného Židovského muzea v Praze. Horní synagoga (viz fotografie) byla postavena pravděpodobně r. 1550. Po velkém požáru v roce 1719 byla značně poškozena a musela být přestavěna. Nově otevřena byla v roce 1723. Z této

doby také pochází současný barokní vzhled synagogy. Bohoslužby v synagoze probíhaly do roku 1938, kdy byla zavřena. Během okupace i bezprostředně po válce synagoga sloužila jako skladiště. V roce 1960 přešla do vlastnictví státu, který ji v letech 1977-88 restauroval. Horní synagoga byla prohlášena kulturní památkou. V současnosti se v synagoze pořádají koncerty a výstavy Regionálního muzea v Mikulově. V roce 1995 zde byla otevřena expozice věnovaná historii zdejší židovské obce. Židovské muzeum v Praze pro tuto expozici zapůjčilo řadu sbírkových předmětů – synagogální textil (povijany, pláštětky, opona, draperie), kovové předměty (např. stříbrné ukazovátko, chanukové svícný, kořenky, štít a korunu na tóru) a svitek Ester z přelomu 18. a 19. století. Všechny tyto předměty původně pocházejí z jižní Moravy. Na snímcích lze vidět současný vzhled exteriéru a interiéru.

Vzdělávací a kulturní centrum (VKC) v roce 1999

Vzdělávací a kulturní centrum připravilo v novém roce opět řadu atraktivních programů pro své návštěvníky. Vedle dvou závěrečných přednášek z cyklu Židovští autoři v literatuře evropských zemí to budou pravidelná setkání s vrchním rabínem v České republice, Karolem Sidonem, který v cyklu Židovský rok každý měsíc osvětluje některé aspekty či širší souvislosti jednotlivých židovských svátků. Např. u příležitosti svátku šavuot vystoupí s příspěvkem „Tóra – ukazatel cesty“, půst 17. Tamúz je spojen s přednáškou „Exil a vykoupení“, pro svátek sukot bylo zvoleno téma Izrael a národ a pro chanuka „Emancipace a asimilace“. Pokračovat bude rovněž cyklus Židovští malíři a sochaři v českém výtvarném umění, v jehož rámci čeští odborníci seznámí veřejnost s uměleckými osobnostmi, jako je Robert Guttman, František Zelenka či Robert Piesen. Život a díla významných rabínů – např. rabiho Israela-Baal Šem Tova, rabiho Dov Bera z Meziříče, rabiho Löwa nebo



Davida Oppenheima – jsou námětem cyklu Rabínské osobnosti.

V roce 1999 VKC rozšiřuje svou programovou nabídku o čtyři nové cykly. V cyklu Židovská komunita na Slovensku ve 20. století Peter Salner z Židovské obce v Bratislavě seznámí českou veřejnost s vývojem a postavením slovenských Židů. Ve spolupráci s Národním filmovým archívem VKC přichystalo české a zahraniční filmy s židovskou

tematikou. Zájem nepochybně vyvolá vystoupení českých hudebních skupin a sólistů v cyklu Židovská hudba s výkladem, který se mimo jiné uskuteční i v nově otevřené Španělské synagoze. V září bude ještě zahájen cyklus přednášek na téma Židovské postavy v české vědě, technice a průmyslu.

Jak jsme již několikrát upozornili, VKC aktivně působí v oblasti školního vzdělávání. Při zpřístupňování židovské tematiky se systematicky zaměřuje na projekty dalšího vzdělávání učitelů, zejména spolupráci s učiteli dějepisu.

Jedním z těchto projektů je např. projekt Be-šalom, který finančně podporuje nadace Open Society Fund. V jeho rámci VKC vytváří spolu s pedagogickými fakultami nový studijní modul výchovy k toleranci. Pro krajská pedagogická centra a pedagogické fakulty v regionech VKC i letos zajistí pravidelné jednodenní semináře, na nichž lektori VKC budou přednášet o židovské historii a kultuře. Součástí systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků bude i jarní seminář na téma dějiny Státu Izrael pořádaný ve spolupráci s Ústavem světových dějin při Filozofické fakultě UK.

Pro studenty vysokých, středních i základních škol připravilo VKC mimo jiné projekt Ztracený sousedé orientovaný na poznání dějin židovského osídlení v jednotlivých regionech republiky, od období před druhou světovou válkou do současnosti. Židovský rok je projekt, který je přizpůsoben žákům základních škol. Jeho prostřednictvím se děti poutavým a neformálním způsobem seznámí s židovskými svátky, zvyklostmi a tradicemi. Mezi programy pro školy byl konečně zařazen i projekt Anti-bias kurikulum, který se zabývá výchovou k toleranci na úrovni mateřských škol.

VKC se těší podpoře Ronald S. Lauder Foundation z USA, která se finančně a organizačně podílí především na obnově židovského školství. Jedním z posledních konkrétních projektů, u jehož zrodu stálo VKC a na který nadace rovněž finančně přispěla, je divadelní představení Jonáš a ti druzí pro děti předškolního věku. Jde o inscenaci tří volně na sebe navazujících biblických příběhů o Abrahámovi, Jonášovi a královně Ester. Prostřednictvím osudu těchto biblických postav se děti přenášejí do dávné židovské historie a poutavou formou poznávají židovské tradice i obecně platné principy víry, lásky a pokory. Hru, jejíž premiéra proběhla v lednu 1999 v divadle Minor, napsala a režírovala Vida Neuwirthová, členka divadla Minor a současně členka Židovské obce v Praze.

Vernisáž dočasné výstavy z díla Viktora Munka

Koncem března 1999 Židovské muzeum v Praze otevřelo v prostorách modlitebny ve Španělské synagoze (přístavba Španělské synagogy z 30. let 20. století) výstavu obrazů českého naivního malíře Viktora Munka (1928-1997). V. Munk v mládí sdílel osud většiny českých Židů. Byl vězněn v Terezíně, odkud byl poslán do Osvětimi. Po přestálých válečných útrapách se vrátil do Československa a usadil se ve středních Čechách. Obrazy, s nimiž se návštěvník setká v prostorách modlitebny, vznikly převážně v 60. a 70. letech. Kurátorem výstavy je dr. Arno Pařík. Výstava potrvá do května 1999.



K textu Itamara Levina o Židovském muzeu v Praze

Koncem roku 1998 Židovská agentura pro Izrael vydala ve spolupráci se Světovou Židovskou restituční organizací druhé revidované vydání publikace Itamara Levina, "Poslední kapitola holocaustu?". Uvedená práce se zabývá osudy Židovského majetku po skončení druhé světové války v jednotlivých státech střední a východní Evropy. Autor si mimo jiné všímá stavu Židovských movitých a nemovitých památek a péči o ně. V souvislosti s tím vyslovil řadu



subjektivních, předpojatých soudů o Židovském muzeu v Praze, které opírá o nepravdivé či přímo smyšlené informace. Na to, jak se I. Levin při sepisování textu vzdálil skutečnosti, ukazuje mimo jiné jeho tvrzení, podle něhož ve sklepě kostela 50 km od Prahy je uloženo 3 000 synagogálních opon, které jsou vystaveny vlhkosti a žravým myším. Skutečností naopak je, že synagogální textil včetně

opon je uložen v mimopražské synagoze vzdálené přibližně 80 km od Prahy, která prošla generální opravou a rekonstrukcí. Bezpečnostní, klimatické a technické podmínky tohoto údajného „kostela“ jsou na velmi vysoké úrovni, kterou v září 1998 vysoce ocenili odborníci v oboru muzeologie.

S ohledem na závažnost dezinformací obsažených v citované práci, ředitel Židovského muzea v Praze, Leo Pavlát, vypracoval podrobný komentář, v němž jednoznačným způsobem vyvrátil všechna obvinění a omyly I. Levina. Rozbor doplňuje poslední zpráva o činnosti muzea (za rok 1997), fotografie dokumentující muzejní práci a oceňující dopisy některých významných návštěvníků muzea. Pod názvem Zpráva o „Poslední kapitole holocaustu?“ Itamara Levina, lze tento komentář nalézt na internetové stránce Židovského muzea <http://www.jewishmuseum.cz>.

Putovní výstava v Austrálii



Od prosince 1998 do února 1999 byla za velkého zájmu australské veřejnosti zpřístupněna v Powerhouse Museum v Sydney výstava Precious Legacy: treasures from the Jewish Museum in Prague. Šlo o rozsáhlou putovní výstavu ze sbírek Židovského muzea, první tohoto druhu v Austrálii. Návštěvníci na ni shlédli více než 300 exponátů – vzácné tisky a rukopisy, z nichž

nejstarší pochází z 16. století, obrazy, sklo, porcelán, stříbrné předměty, synagogální textil (opony, pláštěky, draperie) a dětské kresby. Obsahově byla výstava koncipována velice široce, o čemž svědčí i jednotlivé tematické oddíly: židovské svátky, rodinný život, židovská vzdělanost, pohřební bratrstvo, tvorba židovských umělců a dětí vězněných v terezínském ghettu. Výstavu doplňoval oddíl věnovaný životu židovské obce v Austrálii jako vyjádření kontinuity života židovského etnika. Kurátorem výstavy byla Jana Vytrhlíková z Powerhouse Museum, která připravila i výpravnou publikaci.

Návštěvy v Židovském muzeu

Leden - Historické objekty bývalého Židovského Města si se zájmem prohlédla švédská ministryně kultury Marita Ulvskog, kterou doprovázeli zástupci Židovské obce ve Stockholmu.

Březen - Ředitel Židovského muzea, dr. Pavlát přivítal v muzeu delegaci Severoamerické rady rabínů, kterou vedl rabín Jay Y. Rosenbaum.

Z produkce ŽMP

Pro velký zájem návštěvníků Židovského muzea v Praze byla vydána sada čtyř pohlednic se záběry z nedávno otevřené Španělské synagogy.

Bližší informace o možnosti zakoupení těchto pohlednic lze získat na adrese:

Židovské muzeum v Praze,
Jáchymova 3,
110 00 Praha 1,
fax: 0042022310681

